

ALİ EL-KARÎ'NİN HAYATI, SELEF AKİDESİNE DÖNÜŞ ÇABASI VE ESERLERİ

Cağfer KARADAŞ*

ÖZET

Ali el-Karî Herat'ta doğdu. Şah İsmail'in şiileştirme politikasından kaçarak Mekke'ye yerleşti ve orada 1014/1605 yılında vefat etti. Kelamcıları ve Muhyiddin İbnü'l-Arabî gibi sufilere şiddetle eleştirdi. Selef yoluna dönülmesini savundu. Fıkıhta olduğu gibi akaid konusunda da Ebu Hanife'nin görüşlerini benimsedi. Günümüze ulaşan yüz kırk civarındaki eserinden yirmi kadarı akaidle ilgilidir.

المخلص

ولد على القارئ بهراة، و هاجر منها إلى مكة هاربا من ظلم شاه إسماعيل وهو ملك دولة الصفوية و كان يجبر الناس على أن يتشيعوا. فعاش في مكة حتى توفي بها سنة 1014هـ/1614م. و ذم المتكلمين و ابن العربي من الصوفية حتى كفره بسبب بعض آرائه في "قصص الحكم" فدافع عن عقيدة السلف ضد المتكلمين، و تبع أبا حنيفة في العقيدة كما تبعه في الفروع. و وصل إلينا مائة و أربعون كتابا له تقريبا، و عشرون منها في علم العقيدة.

* Araş. Gör.; U.Ü. İlahiyat Fakültesi, Kelam Anabilim Dalı.

GİRİŞ

Yaşadığı Asra Kısa Bir Bakış:

Ali el-Karî'nin yaşadığı hicrî onuncu (miladî onaltıncı) asırda İslam dünyasının batısında Osmanlı Devletinin sınırları Orta Avrupa'ya kadar uzanmıştı. Ridaniye zaferiyle Memlûklular yıkılmış (922/1517), Suriye, Filistin, Mısır ve Hicaz Osmanlı sınırlarına dahil edilmişti. Çaldıran savaşıyla (920/1514) Safevilere sarsıcı bir darbe indirilmiş, Bağdat Osmanlı topraklarına katılarak doğu tehlike olmaktan çıkarılmıştı (935/1529).

İranda Safeviler, Maverannehir'de Şeybaniler (Özbekler), Afganistan ve Hindistan topraklarında ise Baburlular bulunmaktaydı. Şah İsmail ile Safeviler aşırı derecede şiileştirme politikası gütmeye başlamışlardı¹.

Ali el-Karî'nin doğduğu ve ilk tahsilini aldığı yer olan Herat bugün Afganistan'da kendi adıyla anılan bölgenin merkezidir. Yakut el-hamevinin övgüyle bahsettiği bu tarihi şehir, o sıralarda sünni Özbeklerle şii Safeviler arasında sürekli el değiştirdiğinden nüfusu bir hayli azalmıştı. Ali el-Karî'nin hayatının büyük bir kısmını geçirdiği ve vefat ettiği yer olan Mekke ise o tarihte Osmanlı sınırları dahilindeydi².

I. HAYATI

Ali el-Kârî'nin tam adı, Nureddin Ebu'l-Hasan Ali b. Sultân Muhammed el-Karî el-Herevî'dir. Molla Ali el-Karî diye meşhur olmuştur. Ancak kendi risalelerinde ismi "Ali b. Sultan Muhammed" olarak geçer. Mekke'de ikamet ettiği için kendisine "el-Mekkî" de denmiştir. Kur'an ilimlerinde derin bir alim ve kıraat ilmiyle meşgul olması sebebiyle "el-Karî", ilmî mevkii yüksek olması hasebiyle de "Molla" diye anılmış olması muhtemeldir³.

Ali el-Karî'nin doğum tarihi hakkında terceme-i hal kitapları bir tarih vermemektedir. Ancak kendisi Şah İsmail'in Herat'ı zaptetmesiyle şiileştirme siyaseti güttüğünden bahseder ve oraların artık bir bid'at yurdu olduğundan şikayet eder. Herat'ın Şah İsmail tarafından zaptı 916/1510'da gerçekleştiğine göre Ali el-Karî'nin doğumu bu tarihten önce olmalıdır. Çünkü bizzat kendisinin

1 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, Ankara, 1988, II, 268-420; Yılmaz Öztuna, Osmanlı İmparatorluğu (Türk ansiklopedisinden ayrı baskı), Ankara, 1977, s. 93-100; Tahsin Yazıcı, Safeviler Maddesi, İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1978; Bostwarte, İslam Devletleri Tarihi, Trc. E. Merçil, M. İpşirli, 1980, s. 214-215; W. Berthold, Şeybaniler Maddesi, İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1978.

2 Yakut el-Hamevî, Mu'cemu'l-buldân, Beyrut, 1399/1973, V, 396-397; Zeki Velidi Togan, Herat maddesi, İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1978.

3 Muhibbî, Hulâsatu'l-eser, Beyrut, ts. Daru Sadır, (1284 Mısır baskısından ofset), III, 185; Bağdadî, Hediyyetu'l-ârifin, Tahran, 1387/1967, I, 157; Katip Çelebi, Keşfu'z-zunûn, İstanbul, 1940, II, 1050; Bağdadî, İdâhu'l-meknûn, İstanbul, 1945, I, 21; Kettânî, er-Risaletü'l-müstatrafe, İstanbul, 1986, s. 153; Semseddin Sami, Kamûsu'l-â'lâm, İstanbul, 1311, IV, 3196.

işgal esnasında tanık olduğu bazı olayları anlatmasından o tarihte hayatta olduğu, aynı zamanda bu olayları da kavrayacak bir çağda bulunduğu anlaşılmaktadır.

İşte sözkonusu şiileştirme politikası sebebiyle olsa gerek Ali el-Karî Herat'tan ayrılıp Mekke'ye yerleşmiştir. Ancak bu seyahatin ne tarihi ne de güzergahı bilinmemektedir. Muhtemelen bu seyahat, Herat'ın Safevilerce işgal tarihi olan 916/1510 ila, Mekke'deki ilk hocası Ebu'l-Hasan el-Bekrî'nin ölüm tarihi olan 952/1545 tarihleri arasında gerçekleşmiştir⁴.

Tahsili ve hocalarına gelince, Ali el-Karî'nin babasının Kur'an ve kıraat hususunda bilgili olduğunu Müstakimzade kaydetmektedir⁵. Bu da ilk tahsilini babasından aldığını gösterir. Ayrıca kıraat ilmini Herat'ta Muiniddin Hafız'dan öğrendiğini kendisi söylemektedir⁶. Ali el-Karî'nin Mekke'de ders aldığı hocaları ise şunlardır: Ebu'l-Hasan el-Bekrî (952/1545), İbn Hacer el-Heytemî (974/1567), Ali Muttakî el-Hindî (975/1567), Mir Kelân (973/1565), Atiyye b. Ali es-Sülemî (983/1576), Abdullah es-Sindî (984/1576), Kutbuddîn Muhammed en-Nehranî (990/1082), Muhammed b. Muhammed el-Bekrî (993/1585), Sina-neddin el-Amasî (1000/1591).

Hattatlığı: Ali el-Karî hattatlığı ile de meşhurdur. Özellikle sülüs ve nesih yazılarında mâhirdi. Hattı Şeyh Hamdullah (926/1520)'dan aldığı sanılmakla birlikte, nerede ve nasıl aldığı meçhuldür. Bu maharetini geçim temin vasıtası olarak kullanmış herhangi resmi bir görev almamıştır. Kaynaklar geçimini her yıl yazdığı bir Mushaf'ın karşılığında elde ettiği gelirle sağladığını bildirmektedir⁷.

Vefatı: Ali el-Karî Mekke-i Mükerrreme'de 1014/1605'de Şevval ayında vefat etmiştir. Tarikatta şeyhi olan Abdullah es-Sindî'nin kabrinin yanına defnolunmuştur. Ölüm haberini duyan Mısır ulaması Ezher Camii'nde giyabında cenaze namazını kılmışlardır⁸.

II. İLMÎ ŞAHSİYETİ

Ali el-Karî, bütün İslamî ilimlerle iştiğal etmiş ve her sahada birden fazla eser vermek suretiyle o ilimlere olan vukufunu ispatlamıştır. Ölümünü duyan

4 Ali el-Karî, Şemmu'l-avârid fi zemmi r-Revâfid, A.A. Cığman özel kütüphanesi, vr. 178a-189a; Zeki Velidi Togan, Herat maddesi, İslam Ansiklopedisi, VI, 440; Muhibbî, a.g.e., III, 185; Şevkânî, el-Bedru't-tâli', Beyrut, ts. Daru'l-Marife, I, 109; Leknevî, el-Fevâidü'l-behiyye, Beyrut, ts. Daru'l-marife, s. 8.

5 Müstakimzade, Tuhfe-i Hattâtîn, İstanbul, 1928, s. 324.

6 Ali el-Karî, Şemmu'l-avârid, vr. 178a.

7 Müstakimzade, a.g.e., s. 324; Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük Tefsir Tarihi, İstanbul, 1974, II, 682.

8 Muhibbî, a.g.e., III, 186; Ö.N. Bilmen, a.g.e., II, 682; Yusuf Elvan Serkis, Mu'cemu'l-matbuâ ti'l-arabiyye ve'l-muarraba, ts. II, 1791.

Mısır ulemasının onun için gaib namazı kılmaları, daha hayatta iken İslam aleminde tanınan bir şahsiyet olduğunu gösterir⁹. Nitekim terecme-i hal kitapları şöhretinin yaygınlığından, yazdığı kitapların güzelliğinden ve öneminden bahseder¹⁰. Yüzden fazla eserinin günümüze kadar ulaşmış olması bu tesbiti doğrulayan bir delil kabul edilebilir.

Şevkanî (1270/1834), Ali el-Karî'yi överek içtihad yapabilecek seviyede bir alim olduğunu söylemekte¹¹, Leknevî (1304/1886) ise, onu müceddid kabul etmektedir¹².

"Kimin söylediğine değil, ne söylediğine bakmalı"¹³ düsturunu benimseyen Ali el-Karî, yapılan yanlışlıklara kimden olursa olsun, mezhebine ve meşrebine bakmaksızın itiraz etmekten geri durmamış, zamanında adeta bid'atlara karşı İslam'ın savunuculuğunu üstlenmiştir. Yazdığı Kur'an nüshalarını satarak geçimini temin ettiğinden kimseye karşı da minnet altında kalmamıştır¹⁴.

Yukarda geçtiği gibi İslamî ilimlerin her dalında eser veren Ali el-Karî'nin özellikle Hadis, Fıkıh ve Akaid ilim dallarında verdiği eserler şöhret kazanmış, bu alanlarda kendisi daha çok tanınır olmuştur. Burada onun akaid yönünden ve sahada verdiği eserlerden bahsedilecektir.

III. SELEF AKİDESİNE DÖNÜŞ ÇABASI

Tevhid ilmini ilimlerin en şerefli kabul eden¹⁵ Ali el-Karî, akaidi şöyle tarif etmiştir: "Akaid (usulu'd-dîn) inanılması gereken şeylerden bahseden ilimdir"¹⁶.

Şerhu'l-Fıkhi'l-ekber başta olmak üzere yazdığı bütün akaid kitaplarında Ebu Hanife (150/767)'nin görüşlerine sadakatla bağlanan Ali el-Karî, onun selef çizgisini korumayı ve o çizgiye dönmeyi hedef edinmiştir. Selefin yolunu eslem, halefin yolunu ise ahkam yol kabul etmekle birlikte zamanında son haddine varmış olan akılcılığı, buna bağlı olarak bir halef yolu olan kelamcılığı eleştirmiş, bu eleştirilerini de seleften kelamı zemmeden sözler nakletmek

9 Muhibbî, a.g.e., III, 186.

10 A.g.e. III, 186; Leknevî, a.g.e., s. 8-9.

11 Şevkânî, a.g.e. I, 445-446.

12 Leknevî, a.g.e., s. 9.

13 Ali el-Kârî, *Risale fi vahdeti'l-vücûd*, İstanbul, 1294, s. 75.

14 Müstakimzade, a.g.e., s. 324.

15 Ali el-Kârî, *Şerhu'l-Fıkhi'l-ekber*, 1404/1984, Beyrut, s. 5.

16 A.g.e., s. 169.

suretiyle kuvvetlendirmiştir¹⁷ "Kim dinimizde olmayan bir şey ihdas ederse o reddedilmiştir"^{17a} hadisini de delil getiren Ali el-Karî, *Şerhu'l-Fıkhı'l-ekber*'de kelamın kötü görülmesinin sebepleri arasında, kelamcıların İslam'ın asıllarından yüz çevirip boş şeylerle uğraşmalarını, insanları şaşkınlığa ve şüpheye sürüklemelerini, mücerret akılla hüküm vermeye kalkışmalarını, ayet ve hadisleri bırakarak filozofların sözlerine dalmalarını saymıştır¹⁸.

Ona göre dinde şiddet ve taassup göstermek yasaklanmıştır ve de zararlıdır. Bu sebeptir ki, Şia'dan en çok zulüm görenlerden biri olmasına rağmen, onların tekfir olunamayacaklarını ve öldürülmelerine cevaz verilemeyeceğini ifade etmiş, Şia'yı İslam fırkalarından saymıştır¹⁹.

Kelamcıları eleştirmesinin yanısıra sufüyeden aşırı gidenleri, özellikle Muhyiddin İbnü'l-Arabî (638/1240)'yi şiddetle eleştirmiş, daha da ötesi küfre girmekle suçlamıştır. Ona göre doğru yol, Kitap, Sünnet ve icmaa dayanan yoldur²⁰. Filozoflardan eserlerinde pek bahsetmeyen Ali el-Karî'nin onlar hakkındaki tutumu, kelamcılara yönelttiği eleştiriler gözönüne alınırsa pek iyi olmayacağı kolaylıkla anlaşılır.

O, Ebu Hanife'nin görüşlerine son derece bağlı kalmış, ondan gelen veya geldiği varsayılan her fikri savunmuş ve adeta onu rehber edinmiştir. Örneğin, Hz. Peygamber'in anne ve babasını *el-Fıkhı'l-ekber*'deki metne dayanarak kafir kabul etmiştir. Ancak bu görüşü tepki görmüştür²¹. Kemal Paşazade'nin (940/1534) "Bu konu akaid konusu değildir" sözüne karşı, Ebu Hanife'nin akaidin konusu saydığı bir mesele nasıl akaid konusu olmaz diye itiraz ederek Ebu Hanife'ye olan bağlılığını ortaya koymuştur²².

Sonuç olarak, Ali el-Karî, yukarda sayılan sebeplerin de etkisiyle akaid konusunda kelamcılarının yolunu terk edip, selef yoluna dönmüştür denilebilir. Ancak onun selefiliği kendine özgüdür. Bu, selefilikte Ebu Hanife çizgisi diye adlandırılabilir. İbn Teymiyye (728/1328) ile öğrencisi İbn Kayyim el-Cevziyye (751/1350)'ye olan övgüleri göz önüne alınırsa, bütün selefî ekollere sıcak baktığı da söylenebilir²³.

17 A.g.e., s. 5-11; Ali el-Kârî, Davu'l-meâli, İst. 1985, s. 33.

17a el-Aclûnî, Keşfu'l-hafâ, Beyrut, 1985/1405, II, 292.

18 Ali el-Kârî, Şerhu'l-Fıkhı'l-ekber, s. 8-13.

19 Ali el-Kârî, Şemmu'l-avârid, vr. 176a-179a.

20 A.g.e., vr. 178b; Ali el-Kârî, Ferru'l-avn, İst. 1294, s. 139.

21 Muhibbî, a.g.e. III, 186.

22 Ali el-Kârî, Edilletu mu'takad Ebî Hanife fî ebeveyi'r-Rasûl, A.A. Çığman özel kütüphanesi, vr. 41a.

23 Ali el-Karî, Mirkâtu'l-mefâtiḥ, Beyrut, ts. I, 3.

IV. ESERLERİ

A- AKAİDE DAİR ESERLERİ

Akaide dair yazdığı eserleri, telifleri ve şerhleri diye iki kategoriye ayırmak mümkündür. Şerhleri teliflerine göre daha meşhurdur.

Telifleri şunlardır:

1- **Risale fi Vahdeti'l-vucûd:** Muhyiddin İbnü'l-Arabi'nin "*Fusûsu'l-hikem*" adlı eserine reddiyedir. Yirmi kadar görüşünden dolayı İbnü'l-Arabi'yi tekfir eder. Risale "*Mecmuatu resail fi vahdeti'l-vucud*" mecmuası içinde 1294'te İstanbul'da neşredilmiştir. Ayrıca birçok yazması da mevcuttur.

2- **Keşfu'l-hıdr fi hâli'l-Hızır:** Hızır'ın öldüğünü iddia edenlere karşı şu anda yaşadığını savunmak maksadıyla kaleme alınmıştır. Nüshaları: Fatih nr. 5327, Esad Ef. nr. 1446, Arif Hikmet nr. 82/24.

3- **el-Kavlu's-sedîd fi hulfi'l-vaîd:** Allah'ın vaîdinden dönüp-dönmemesi hakkındadır. Nüshaları: Esad Ef. nr. 3524, Damat İbrahim Paşa nr. 294, Raşid Ef. nr. 690/21.

4- **el-Meşrabu'l-verdî fi mezhebi'l-Mehdî:** Mehdi geldiğinde Ebu Hanife'ye tabi olacaktır diyenlere karşı kaleme alınmıştır. Risalenin birçok nüshası olup, 1278 h. tarihinde İstanbul'da basılmıştır.

5- **Risale fi beyâni Eşrati's-Sâa:** Kıyamet alametleri hakkında bir risaledir. Nüshaları: Raşid ef. nr. 690/19, Arif Hikmet nr. 85/5.

6- **el-Mukaddimetü's-sâlime fi havfi'l-hâtıme:** "Kim beni görürse Cennet'e girer" gibi sözler sarfeden bazı sufilere reddiye olarak yazılmıştır. Nüshaları: Arif Hikmet nr. 82/15, Ahmet A. Çığman özel ktp.

7- **Edilletü mu'tekadi Ebi Hanife fi ebeveyi'r-Rasûl:** Risale, Ebu Hanife'nin Hz. Peygamberin anne ve babasının mü'min olmadıklarına dair görüşünü desteklemek ve karşıt görüşleri reddetmek maksadıyla telif edilmiştir. 1303'de Mekke'de basılmış olan eserin birçok kütüphanede yazması da bulunmaktadır.

8- **ez-Zahîratü'l-kesîra fi racâi mağfirati'l-kebîra:** Hacc-ı mebrurun büyük günahlara keffaret olup olmamasına dairdir. Nüshaları: Süleymaniye nr. 2046, Arif Hikmet nr. 82/21.

9- **Risaletü'tecrîd fi irabi kelimeti't-tevhîd:** Adından da anlaşılacağı gibi kelime-i tevhidin irabı hakkındadır. Nüshaları: Fatih nr. 5327/3, Hacı Beşir Ağa nr. 651/19, Hacı Mahmut Ef. nr. 536/6.

10- **el-Ecvibetü'l-Muharrara fi beydâti'l-habiseti'l-münekkera:** Bilad-ı Rum (Anadolu)'da hristiyanların dini günlerinde onları taklit ederek

yumurta alışverişinde bulunan müslümanlar hakkındadır. Nüshaları: Esad Ef. nr. 3525, Fatih nr. 5310/7, Bağdatlı Vehbi Ef. nr. 2100/12.

11- Risale fi eşeddi'l-belâ ale'l-enbiya: Risalede en şiddetli belanın peygamberlere, daha sonra kemal derecesine göre diğer müttaki alim ve mü'minlere verildiği hadislerle anlatılır. Nüshaları: Süleymaniye nr. 1040/12, Bağdatlı Vehbi Ef. nr. 2101/19, Arif Hikmet nr. 82/19.

12- el-Kelâmu'l-Beydâvî fi'l-hadisi'l-mezkur fi rafi'l-azab an ehli'l-Kur'an: Kaza ve kader hakkında bir risaledir. Nüshaları: Süleymaniye nr. 1040/16, Bağdatlı Vehbi Ef. nr. 2101/16.

13- Şemmu'l-avârid fi zemmi'r-Revâfid: Rafiziler (Şia)in o günkü durumunu ve onlar hakkında verilecek hükmü ortaya koymak amacıyla kaleme alınmıştır. Şianin tekfir edilemeyeceği fikrini savunur. Nüshaları: Damat İbrahim Paşa nr. 298, Raşid Ef. nr. 690/35, Reisül-küttab nr. 1146/46, Esad Ef. nr. 1690, Arif Hikmet nr. 82/2.

14- Sülâletü'r-risâle fi zemmi'r-Revâfid: Şemmu'l-avarid fi zemmi'r-Revâfid adlı bir önceki risalenin muhtasarıdır. Nüshaları: Damat İbrahim Paşa nr. 298, Arif Hikmet nr. 17/9.

15- Ferâidü'l-kalâid alâ ahâdisi Şerhi'l-Akâid: Taftazanî'ye (793/1390) ait olan Şerhu'l-Akaid'deki hadislerin tahriridir. Nüshaları: Fatih nr. 5336/25, Esad Ef. nr. 5325/5, Lala İsmail nr. 696/13.

Şerhleri ise şunlardır:

1- Şerhu'l-Fıkhı'l-Ekber: Ebu Hanife'nin "*el-Fıkhı'l-ekber*" adlı risalesinin en önemli şerhlerindendir. Tam ismi "*Minahu'r-ravzi'l-ezher li şerhi'l-Fıkhı'l-ekber*"dir. Şerhin akabinde "*Tetmimu'l-makasid ve tekmilu'l-akaid*" adlı *Şerhu'l-Fıkhı'l-ekber*'e yapılan tetimme gelmektedir. Bedru'r-Raşid'in (768/1366) "*Risaletü elfazi'l-küfri*" adlı risalesinin şerhi de kitabın sonuna eklenmiştir. Bu üç kitap bir arada birkaç kez baskısı yapılmıştır. Yunus Vehbi Yavuz tarafından Türkçe'ye de terceme edilmiştir (*Fıkh-ı Ekber Aliyyül-Karî Şerhi*, İst. 1979).

2- Davül-meâli alâ Bed'il-emâli: Ferganlı Ali b. Osman el-Üşi (575/1179)nin tertip ettiği *Bed'u'l-emâli* adlı manzum akidenin şerhidir. Birçok baskısı yapılan Dav'u'l-meali'nin 1318'de İstanbul'da basılmış "*Tuhfetu'l-eâli*" adlı haşiyesi bulunmaktadır.

3- Ferru'l-avn min muddaî imanı Firavn: Celaleddin Muhammed ed-Devvanî (908/1502)nin *Risale fi imanı Firavn* adlı eserine Ali el-Kâri tarafından yapılan şerh ve reddiyedir. Eserde Firavn'un iman ettiğini savunan M. İbnu'l-

Arabî ve onun savunucusu ed-Devvanî, şiddetle eleştirilir. 1294'te İstanbul'da *Mecmuatu resail fi vahdeti'l-vucûd* adlı mecmuanın içinde basılmıştır.

4- *Şerhu'l-Esmai'l-Hüsna*: Esmâ-i Hüsna'nın şerhine dair kısa bir risaledir. Nüshaları: Mihrişah Sultan nr. 220/1, Hamidiye nr. 388/1.

B- ALİ EL-KÂRÎ'NİN AKAİD İLMİ DIŞINDAKİ ESERLERİ

Tefsir ve Kur'an İlimleri:

1- *Envâru'l-Kur'ân ve esrâru'l-Furkân*. Nüshaları: Nuruosmaniye, nr. 326, 327.

2- *el-Cemâleyn ale'l-Celâleyn*. Nüshaları. Hamidiye nr. 158, Laleli, 324, Fatih nr. 489, Haraççı nr. 163.

3- *Hâşiye ala Tefsiri'l-Beydâvî*. Nüshaları: Bağdatlı Vehbi Ef. nr. 104, Fatih nr. 41.

4- *el-Mes'ele fi'l-Besmele*. Nüshaları: Hacı Mahmut nr. 6026/1, Lala İsmail nr. 696/16, Damat İbrahim nr. 297/31.

5- *Şerhu's-Şâtibiyye*. 1302/1885'te İstanbul'da basılmıştır.

6- *el-Feydu's-semâvî fi tahrîci kiraati'l-Beydâvî*. Nüshaları: Yusuf Ağa nr. 708, Nuruosmaniye nr. 61.

7- *el-Minehu'l-fikriyye bi şerhi'l-Mukaddimeti'l-Cezeriyye*. Mısır'da 1302/1885'te ve Mekke'de 1303/1886'da basılmıştır.

8- *el-Hibetü's-seniyyeti'l-aliyye ala ebyati's-Şâtibiyyeti'r-raiyye*. Nüshaları: İbrahim Ef. nr. 45, Laleli nr. 45.

9- *er-Risâle fi alâmeti'l-vakf fi'l-Kur'ân*. Nüshaları: Laleli nr. 56/5.

10- *el-Mertebetü's-Şuhûdiyye fi menzileti'l-vucudiyye*. Nüshaları: Fatih, nr. 5336, Hacı Beşir Ağa nr. 651/25, Lala İsmail nr. 696.

Hadis İlmî:

1- *Şerhu şerhi Nuhbeti'l-Fiker veya Şerhu't-Tavdih alâ Nuhbeti'l-Fiker*. 1328/1910'da İstanbul'da basılmıştır.

2- *el-Esrâru'l-merfûa fi'l-ahbâri'l-mevdûa*. Mevzuatu'l-Kübra adıyla 1228/1872'de İstanbul'da ve 1406/1986'da Beyrut'ta basılmıştır.

3- *el-Masnu' fi ma'rifeti'l-mevdu'*. Lahor'da 1310/1893'te ve Beyrut'ta 1379/1959'da olmak üzere iki kere basılmıştır.

4- *Mirkâtu'l-mefâtih şerhu Mişkâti'l-mesâbih*. 1309/1891'de Kahire'de basılmıştır.

5- **Şerhu'l-Muvatta'**. Reisülküttab nr. 210, Fatih nr. 1000, Süleymaniye nr. 289, Haraççı nr. 279.

6- **Şerhu'l-Müsnedi'l-İmam Ebî Hanîfe**. 1405/1985'te Beyrut'ta basılmıştır.

7- **Şerhu's-Şifâ**. 1264/1848'de İstanbul'da 1275/1859'da Kahire'de ve 1290/1873'te İstanbul'da tekrar basılmıştır.

8- **Cem'u'l-vesâil fi şerhi's-Şemâil**. 1290/1873'te İstanbul'da basılmıştır.

9- **el-Hırzu's-semîn li'l-Hısnı'l-hasîn**. Mekke'de 1304/1887'de tab edilmiştir.

10- **Ta'liku'l-Kârî ala sülâsiyyati'l-Buhârî**. Müellif hattı olan nüshası Şehid Ali Paşa nr. 2/184'tedir.

11- **Şerhu'l-Erbaîni'n-Neveviyye**. 1308/1910'da Mısır'da basıldı.

12- **Erbaûne hadîsen min cevâmî'i'l-kelim**. Nüshaları: Reisülküttab nr. 1146/53, Esad Ef. nr. 3525/6.

13- **el-Ehâdisü'l-kudsiyyetü'l-erbainiyye**. 1324/1906'da İstanbul'da basılmıştır.

14- **Erbaûne hadîsen fi fadâili'l-Kur'an**. Durak Pusmaz tarafından yapılan tercemesi aslı ile birlikte "Kuran-ı Kerim'in Fazileti Hakkında Kırk Hadis" adıyla yayınlanmıştır.

15- **Erbaûn hadîs fi'n-nikah**. Nüshaları. Hamidiye nr. 388/21, Damat İbrahim Paşa nr. 297/33.

16- **el-Birra fi hubbi'l-hirra**. Nüshaları: Fatih nr. 5336/2, H. Hüsnü Paşa nr. 25/23.

17- **İ'rabu'l-Kârî alâ evveli bâbi'-Buhârî**. Nüshaları: Arif Hikmet nr. 85/9.

18- **Tathîru't-taviyye bi tahsîni'n-niyye**. Nüshaları: Hafız Ahmet Paşa nr. 332/12, Mahmudiyye nr. 2626/20, Arif Hikmet nr. 85/24.

19- **Risâle fi hadîsi'l-berae fi Sahîhi'l-Buhârî**.

Fıkıh İlmi:

1- **Tavdîhu'l-mebânî ve tenkîhu'l-meâ'nî**. Nüshaları: Laleli nr. 736/1.

2- **el-İstida fi'l-istiska**. Nüshaları: Fatih nr. 5327, Hamidiye nr. 1439/22, Damad İbrahim Paşa nr. 298/19.

3- **el-İ'tina bi'l-ginâ fi'l-fenâ**. Hacı Beşir Ağa nr. 651/24, Mihrişah nr. 220/21, Giresun nr. 103/12.

4- **el-Burhânu'l-celiyyu'l-a'li ala men sümmiye min gayri'l-müsemmâ bil-velî**. Nüshaları: Damat İbrahim Paşa nr. 298/21.

- 5- **Tahkîku'l-ih̄tisâb fi tetkiki'l-intisâb.** Nüshaları: Damat İbrahim Paşa nr. 298, Arif Hikmet nr. 17/12.
- 6- **Tezyinü'l-ibâre fi tahsîni'l-işâre.** Resailu İbn Abidîn içerisinde neşredilmiştir.
- 7- **et-Tedhîn li'l-Tezyîn ala vechi't-tebyîn.** Nüshaları: Yahya Ef. nr. 444/15, Esad Ef. nr. 3525/26.
- 8- **Teşyü fukahâi'l-hanefiyye li teşnî süfehâi's-şâfiyye.** Nüshaları: Esad Ef. nr. 1690/32, Aşır Ef. nr. 409/1.
- 9- **Hâşiye ala Fethil-kadîr.** Bağdadî "Hediyetü'l-arifin"de bu eseri zikreder. c. I, s. 752.
- 10- **Zeylu Teşyü fukahâi'l-hanefiyye.** Nüshaları: Mektebetü'l-camiatü l-İslamiyye nr. 1950/22.
- 11- **Risâle fi beyâni ifrâdi's-salât ani's-selâm hel yekrahu em lâ?** Nüshaları: Hacı Mahmut nr. 6026/2, Reisülküttap nr. 1145/9.
- 12- **Şifau's-sâlik fi irsâli Mâlik.** Nüshaları: Yahya Ef. nr. 444/13, Arif Hikmet nr. 85/8.
- 13- **Sılatu'l-cevâiz fi salâti'l-cenâiz.** Nüshaları: H. Hüsnü nr. 251/3, Hacı Mahmut nr. 536/9, Arif Hikmet nr. 85/8.
- 14- **Akdu'n-nikâh alâ lisâni'l-vekîl.** Nüshaları: H. Hüsnü nr. 251/44, Mahmudiyye nr. 2668/38.
- 15- **Gayetü't-tahkîk fi nihâyeti't-tetkîk.** Fatih nr. 1661/1.
- 16- **Fethu'l-esmâ fi şerhi's-semâ.** Nüshaları: Bağdatlı Vehbi nr. 2101/28, Hamidiye nr. 1439/31, Fatih nr. 5332/22, 5336/27.
- 17- **Fethu bâbi'l-inâye fi şerhi Kitâbi'n-nikâye.** Abdulfettah Ebu Ğudde'nin tahkikiyle 1387'de Haleb'de basılmıştır.
- 18- **el-Fusûlu'l-mühimme fi husûli'l-mütimme.** Nüshaları: Hamidiye nr. 1439/16, Halet Ef. nr. 822/19, Esad Ef. nr. 3525.
- 19- **el-Fadlu'l-muavvel fi's-saffi'l-evvel.** Nüshaları: H. Hüsnü nr. 251/33, Esad Ef. nr. 1690/21.
- 20- **Lisânu'l-intidâ fi'l-iktidâ.** Nüshaları: Fatih nr. 5327/23, Hamidiye, nr. 1439/33.
- 21- **Ma'rifetü'n-nüssâk fi ma'rifeti's-sivâk.** Nüshaları: Lala İsmail nr. 696/7, Fatih nr. 5332/19, Süleymaniye nr. 1040/13.
- 22- **el-İstina' fi'l-İdtiba'.** Nüshaları: Lala İsmail nr. 103/6, Fatih nr. 5327/7, 5332/9, 5336/23.
- 23- **Envâru'l-hucec fi esrâri'l-hicec.** Ahmed Hacı el-Kurdî tarafından yapılan tahkikli neşri 1408/1988'de Beyrut'ta yapılmıştır.
- 24- **Bidâyetü's-sâlik fi nihâyeti'l-mesâlik.** Bulak, 1278/1861.
- 25- **el-Hazzu'l-evfer fi'l-hacci'l-ekber.** Bulak, 1278/1861.

- 26- **Risâle fi beyani't-temettu' fi eşhuri'l-hacc li'l-mukîm bi Mekke.** Nüshaları: Esad Ef. nr. 665. Bağdatlı Vehbi nr. 2102/5.
- 27- **es-Seni'a fi tahkîki'l-bukâ'i'l-meni'a.** Nüshaları: Esad Ef. nr. 3525, Arif Hikmet nr. 82/8, Mahmudiye nr. 2690/7.
- 28- **el-Afâf an vad'i'l-ved fi't-tavâf.** Nüshaları: Fatih nr. 2826/6, 5332/7, Hacı Beşir Aga nr. 651/33.
- 29- **Lübbü lübâbi'l-menâsik ve hubbu hubâbi'l-mesâlik.** Nüshaları: Fatih, nr. 3393/2, Lala İsmail nr. 103/1, Yusuf Ağa nr. 7047.
- 30- **el-Mesleki'l-mutakassid fi'l-menseki'l-mutavassıt.** Mısır, 1319/1901; Bulak, 1288/1871.
- 31- **el-Vukûf bi't-tahkik ala mevkıfı's-Sıddîk.** Nüshaları: Lala İsmail nr. 696, Arif Hikmet nr. 1715.
- 32- **Feydu'l-fâid fi şerhi Ravdi'r-râid fi mesâili'l-ferâiz.** Nüshaları: Hacı Mahmud nr. 1174, Arif Hikmet nr. 18/18.
- 33- **ed-Durretu'l-mudiyye fi ziyâreti'l-Mustafaviyye.** Bulak, 1278/1861.
- 34- **el-Makâlâtü'l-azbe fi'l-mes'eleti'l-imâme.** Nüshaları: Esad Ef. nr. 3525/10, Fatih nr. 5332/13, Giresun nr. 102/7.
- 35- **Risale fi cevâzi iftirâsi'l-harîr.** Nüsha. Süleymaniye nr. 1038/2.
- 36- **Risâle fi'l-hâs ala ta'dili'l-erkân fi's-salât.** Nüsha: Esad Ef. nr. 1690/14.
- 37- **Risâle fi Eşhuri'l-Hurum.** Nüsha: Bağdatlı Vehbi nr. 2102/12.
- 38- **Risâle fi hakk'l-lıhye.** Nüsha: M. Hatif Ef. nr. 453/18.
- 39- **Hudûru'ş-şuhûd fi'n-nikâh.** Nüsha: Süleymaniye nr. 1038/1.
- 40- **Risâle fi beyâni tavâfi'l-beyt velev ba'de'l-hedm.** Nüshaları: Esad Ef. nr. 3525/24.
- 41- **İhrâmu'l-âfâkî.** Nüshaları: Damad İbrahim nr. 297/27.
- 42- **Risâle fi fadâili'l-Kâbe ve menzili'l-hacc.** Nüshaları: Esad Ef. nr. 1581/7, Hüsrev Paşa nr. 749.
- 43- **Risâle fi fadâili Meketi'l-Mükerrame.** Nüshaları: Hüsrev Paşa nr. 749/4.
- 44- **el-Beyân fi'l-hayr izâ dahale Mekke min haccı'l-ğayr.** Bulak, 1287/1870.
- 45- **Tuhfetu'l-hatîp fi mevi'zati'l-habîb.** Nüshaları: Süleymaniye nr. 1068, Arif Hikmet nr. 17/4.

Tasavvuf İlmi:

- 1- **Şerhu hizbi'l-bahr li'l-Ustâz Ebi'l-Hasan en-Bekrî.** Nüshaları: H. Hüsnü nr. 604, Arif Hikmet nr. 134/2.

2- el-Hizbu'l-a'zam ve'l-virdu'l-efham. İstanbul, 1262/1846; Bulak, 1300/1883; Mekke 1307/1889.

3- ez-Zübde fi şerhi Kasideti'l-Burde. Nüshaları: Damad İbrahim nr. 297, Lala İsmail nr. 537.

4- el-Mülemma' fi şerhi'n-Na'tı'l-Murassa'. Nüshaları: Yusuf Ağa nr. 598, Arif Hikmet nr. 17/13.

5- Fethu ebvâbi'd-dîn fi şerhi Adâbi'l-mürîdîn. Nüshaları: Nuruosmaniye nr. 2418.

6- Bidâyetü's-sâlik fi nihâyeti'l-mesâlik. Nüshaları: Esad Ef. nr. 982/3, Hacı Mahmud nr. 1056/1, Lala İsmail nr. 103/4.

7- Teb'idü'l-ulemâ an takrîbi'l-ümerâ, Nüshaları: Esad Ef. nr. 1690/27, Fatih nr. 5332/25.

8- Risâle fi silsileti't-tâifeti'n-Nakşibendiyye. Nüshaları: Reisülküttap nr. 1146/6.

9- Şerhu Ayni'l-ilim ve zeyni'l-hilm. İstanbul, 1292/1875; Kahire, 1252/1837.

10- at-Tâibiyye fi şerhi't-Tâiyye. Nüsha: H. Hüsnü nr. 604.

11- Tahsînu't-taviyye fi tahsîni'n-niyye. Nüshaları: Damad İbrahim nr. 298, Esad Ef. nr. 3525, Arif Hikmet nr. 82/31.

12- Şerhu Risâleti'l-Kuşeyriyye. Nüsha: Yusuf Ağa nr. 709.

13- en-Nisbetü'l-mürettebe fi'l-ma'rife ve'l-mehabbe. Nüshaları: Fatih nr. 5336/30, Halat Ef. 822/20, Mihrişah nr. 220/8.

14- Birgivi'nin et-Tarîkatu'l-Muhammediyye adlı eserine manzum bir takriz. Dügümlü Baba nr. 150/1.

15- Risâle fi'l-mev'ize. Nüshaları: Hacı Mahmut nr. 1954, Yazma Bağışlar nr. 255/7.

Siyer ve Teracim-i Ahval:

1- Risâle fi beyânı evladi'n-Nebî (s.a.). Nüshaları: H. Hüsnü nr. 251/28, Mahmudiyye nr. 2668/36.

2- el-Mevridü'r-râvi fi mevlidi'n-Nebevî. Nüshaları: Serez nr. 3853/9, Laleli nr. 2041.

3- el-Esrâru'l-ceniyye fi esmâi'l-Hanefiyye. Nüshaları: Şehid Ali nr. 1841/1, Esad Ef. nr. 3524/16.

4- el-İstinâsu'n-nas bi fadâili İbn Abbâs. Nüshaları: Reisül-küttâb nr. 1146/7, Damat İbrahim nr. 298.

5- el-Ma'denü'l-adenî fi fadâili Üveys el-Karanî. İstanbul, 1308/1890.

6- Menâkibu'l-İmâmi'l-A'zam ve ashâbihî. Haydarabad, 1332/1914, (el-Cevahiru'l-mudiyye'nin sonunda).

7- Nüzhetü'l-hâtırî'l-fâtur fi tercemeti Seyyid Abdulkâdir. İstanbul, 1307/1889.

Arab Dili ve Edebiyatı:

1- en-Nâmûs fi telhîsi'l-Kâmûs. Nüshaları: Nuruosmaniye nr. 4787, Süleymaniye nr. 1018/2.

2- Hâşiye alâ Şerhi Risâleti'l-vad'.

3- el-Fethu'r-rabbânî fi şerhi tasrîfi'z-Zencânî. İstanbul, 1289/1872.

4- Risâle fi beyâni ziyâdeti'l-elif ve'l-hazf fi'l-cem' ve'l-ferd. Nüshaları: Laleli: nr. 250/2.

5- Risâle fi beyâni'l-fark beyne "safed" ve "asfed" ve mâ nahvihimâ. Nüsha: Arif Hikmet nr. 85/9.

6- el-Mulemma' şerhi'n-Na'tı'l-Murassa'. Nüshaları: Lala İsmail nr. 696/13, Aşir Ef. nr. 426/16.

7- Şerhu Kasîdeti Bâned Suâd. Nüshaları: Esad Ef. nr. 2721/1.

8- er-Risâletü's-şâiyye fi Şerhi't-Tâiyye. Nüshaları: Hamidiye nr. 1439/2, H. Hüsnü nr. 604/2.

9- Risâle fi'l-isti'âre. Nüsha: Süleymaniye nr. 910/1.

Muhtelif:

1- el-Edeb fi Raceb. Nüshaları: Lala İsmail nr. 696/18, Bağdatlı Vehbi nr. 2101/10.

2- el-Ebnâ fi enne'l-asâ min süneni'l-enbiyâ. Nüshaları: Bağdatlı Vehbi nr. 2101/7, Fatih nr. 5327/25.

3- Fethu'r-Rahmân bi fadâili Şa'bân. Bulak, 1307/1890.

4- Leyletü'l-Kadir min Şehri Ramadân. Nüsha: Süleymaniye nr. 1040/8.

5- Behetü'l-insân fi muhcti l-hayvân (Demirî'nin Hayatu'l-hayvan adlı eserinin muhtasarı) Nüsha: Esad Ef. nr. 2899.